

Ölümsüzlük ve can sıkıntısına ilişkin bir diğer önemli mesele ölümsüzlüğün yol açabileceği can sıkıntısının tekdüze olmamasıdır. John Fischer bu can sıkıntısı türlerini “içerik sıkıntısı” (*content-boredom*) ve “motivasyon sıkıntısı” (*motivation-boredom*) olarak ikiye ayırır. Williams’ın yukarıda alıntılanan endişesi içerik sıkıntısına karşılık gelmektedir. Hayat boyunca peşinden koşabileceğimiz farklı türde proje/plan sayısı sınırlıdır ve bu bir süre sonra kendini tekrar edecektir. Motivasyon sıkıntısı ise zaman kısıtının yokluğundan kaynaklanan başka bir can sıkıntısı hâlidir. Bu argümana göre, eğer insanlar ölümsüzse, plan ve projeleri için sonsuz zamanları vardır ve zaman kısıtlaması olmadığı için bir şeye başlamak için motive olmazlar. Bizler ölümlü varlıklar olarak zamanla sınırlı olduğumuzdan dolayı bir şeyleri yetiştirmek için motive olabiliriz. Ancak ölümsüz bir insan bu tür motivasyonlardan yoksun olacak ve hiçbir şey için harekete geçmeyecektir (Fischer, 2014).

Ben bu itirazı çok güçlü bulmuyorum. Ölüm farkındalığı eylemlerimizin arkasındaki motivasyonu kısmen açıklayabilir, ancak insanlar büyük projelerinin çoğunu ölümlü oldukları için değil, yapmak istedikleri için yaparlar. Bir şeyi arzuladığımızda, arzumuzun nesnesini gerçek dünyada görmek isteriz. Bu da bizi o şey hakkında harekete geçirir. Bu bakımdan, zaman kısıtlamalarına yapılan vurgu, insan doğasının “sabırsızlık” ve “acelecilik” gibi özelliklerini gözden geçiriyor gibi görünüyor. Nitekim insanlar pek çok konuda uzun zamana sahip olsa bile arzularının bir an önce yerine getirilmesini ister ve bunu mümkün olan en kısa sürede yapmaya çalışır. Ayrıca plan ve projelerimizin birçoğu sosyal hayattaki diğer insanlar tarafından şekillendirildiği için toplumsal yaşamın gereklilikleri ölüme ihtiyaç kalmadan kendi zaman kısıtlamalarını dayatır. Okulda, işte, projelerde vs. hayatın her alanında “son teslim tarihleri” vardır ve ölümsüz olsak bile bu projeler devam edeceği ve süre kısıtları dışsal koşullara bağlı olacağı için ölümsüzlüğün sebep olduğu bir motivasyon problemi söz konusu olmayacaktır. Hayatın büyük bir kısmı, ömür boyu sürecektir uzun vadeli projelerden ziyade, birbirini takip eden kısa vadeli projelerle geçer. Eğer ölümsüzsek, bu kısa va-

deli projeler birbiri ardına sonsuza kadar sürebilir. Ve ölümsüz bir yaşamda da eğitim ve iş hayatı devam edeceği için zaman kısıtlamaları her zaman yaşamın bir parçası olacaktır.

DİĞER ENDİŞELER

Williams'ın endişelerini değerlendirdikten sonra Temkin bir dizi başka endişeden daha söz eder: (a) böyle bir teknoloji ilk çıktığında çok pahalı olacağından dolayı ona sadece zenginler erişebilir ve bu durum sosyal tabakalar arasında eşitsizliğe neden olur, (b) insanlar yaşlandıkça daha muhafazakâr olmaya eğilimlidir, ölümsüz insanlardan oluşan bir toplumda muhafazakârlık ekstrem seviyelere varabilir ve bu gelişimi/değişimi sekteye uğratabilir, (c) uzun vadede insanlar ve ebeveynleri arasındaki yaş farkı anlamsız hâle geleceği için bu durum ebeveyn-çocuk ilişkileri arasında büyük sorunlara neden olur, (d) kaynak sorunu nedeniyle nüfus kontrolü için çok sıkı bir politika uygulanması gerekir (Temkin, 2008: 205-207). Şimdi bu endişelere sırayla göz atalım.

a. Eşitsizlik Endişesi: Bu endişe haklı bir temele dayanıyor. Hemen hemen tüm önemli yenilikler önce sadece zenginlerin erişebileceği şekilde piyasaya sürülmekte daha sonra zamanla diğer sosyoekonomik tabakalara ulaşmaktadır. Bu durumun yüksek ve düşük sosyoekonomik katmanlar arasındaki imtiyaz asimetrisini daha da keskinleştireceği öngörülebilir. Ancak bu gibi durumlarda eşitsizliğin o kadar da büyük bir problem olmadığını söyleyenler çıkacaktır. Örneğin liberteriyenler şöyle bir argümana başvurabilir: (1) Hem bu çalışmaları finanse eden sermayedarlar hem de bu ürünleri satın alacak zenginler paralarını/mülklerini diledikleri gibi kullanma *hakkına* sahiptir, o nedenle bu durum eşitsizlik yaratsa da *haksızlık* yaratmaz. (2) Ölümü yenmek insanlık için önemli ve değerli bir hedefse ve bunu başarmak başlangıçta bir tür eşitsizliğe yol açmayı gerektiriyorsa, bu durumda eşitsizlik göze alınabilir. Yani ölümsüzlüğü keşfetmenin faydası, eşitsizliğin zararından daha ağır basabilir.

Ancak, sağlığın temel ve kamusal bir hak olduğu ve yaşam hakkının da en temel insan hakkı olduğu düşünülürse, ölümsüzlük gibi yaşam hakkıyla doğrudan ilişkili bir imkâna sadece ayrıcalıklı bir azınlığın erişebiliyor olması 1. itirazla kolayca savuşturulamaz. Çünkü adil bir sağlık sistemi kritik sağlık hizmetleri konusunda fırsat eşitliğini gerektirir. Ve bir gün ölümsüzlük keşfedilecek olursa döneminin en kritik sağlık hizmeti hâlini alacaktır. Çünkü ölümsüzlüğün keşfedildiği bir dünyada birilerinin bu hizmeti maddi sebeplerden dolayı alamaması o kişilerin *kurtarılabilir oldukları hâlde* ölüme mahkûm edildiği anlamına gelir. Bununla birlikte, ikinci itiraz daha güçlüdür. Ölüm gibi tarih boyunca insanlığın en büyük korku ve acı kaynaklarından biri olmuş bir kötülüğün engellenmesi için eşitsizlikten taviz verilmesi gerekiyorsa böyle bir mukayesede terazinin kefesinin ölümsüzlük lehine ağır bastığını düşünmek makuldür.

b. Aşırı Muhafazakârlık Endişesi: Yaşlanmanın doğal ve görece hızlı yaşandığı mevcut dünyamızdaki muhafazakârlaşma eğiliminin yaşlanmanın durdurulduğu ve doğal ölümün yok edildiği olası bir gelecekte de aynı şekilde devam edeceğini düşünmek için hiçbir sebep yoktur. İnsanların yaşlandıkça yeniliklere daha kapalı olup mevcut alışkanlarını korumaya daha meyilli hâle gelmesinin nedeni yaşlılığa bağlı olarak fiziksel ve zihinsel yetilerin yavaşlaması sebebiyle yenilikleri takip etme, anlama ve onlara adapte olma kabiliyetinin zayıflaması gibi görünmektedir. Biyolojik yaşlanma sürecinin durdurulduğu bir senaryoda insanlar fiziksel ve zihinsel olarak hep 'genç' kalacağı için mevcut durumdaki yaşa bağlı muhafazakârlaşma trendinin ölümsüz bir dünyada da gerçekleşmesinden ve bunun büyük bir sosyal probleme dönüşmesinden kaygılanmaya gerek yok gibi görünüyor.

c. Ebeveyn-Çocuk İlişkileri Endişesi: Uzun vadede ölümsüzlüğün ebeveyn ve çocuk arasındaki yaş farkını anlamsız hâle getireceği ve bunun aile ilişkilerinde köklü değişikliklere sebep olacağı konusunda Temkin'le aynı fikirdeyim. Bu değişikliklerin ne tür sonuçlar doğuracağını kestirmek pek mümkün görünmüyor. Ancak insanların yeni oluşan toplumsal koşullara uyum sağlama konu-